

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

РУБАН ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 65.011.3

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. М. Рубан

Керівник роботи
Плотнікова Марія Федорівна
к. е. н., доцент

АНОТАЦІЯ

Рубан О. М. Управління ризиками в підприємницькій діяльності. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність. – Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, 2020.

В роботі обґрунтовано науково-методичні засади і практичні рекомендації щодо визначення, управління та запобігання ризикам підприємницької діяльності. Проаналізовано стан та тенденції розвитку підприємств на прикладі ТОВ «Полісся Біо Тепло» та визначено напрями підвищення прибутковості діяльності підприємства. Обґрунтовано практичні рекомендації щодо зниження негативних наслідків впливу зовнішнього середовища та запропоновано механізм розвитку товариства на основі диверсифікації його діяльності.

Ключові слова: диверсифікація, економічна ефективність, інвестиції, ризик, управління.

ANOTATION

Ruban O. M. Risk management in business activities. – Qualification work on the rights of a manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 076 – Entrepreneurship, trade and stock exchange activity. Zhytomyr National Agroecological University, 2020.

The paper substantiates the scientific and methodological foundations and practical recommendations for the definition, management and prevention of business risks. The article analyzes the state and trends in the development of enterprises on the example of LLC "Polesie Bio Heat" and determines the directions of increasing the profitability of the enterprise. Practical recommendations for reducing the negative effects of the external environment are justified and a mechanism for the development of society based on the diversification of its activities is proposed.

Keywords: diversification, economic efficiency, investment, risk, management.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ	5
1.1. Сутність категорії ризик	5
1.2. Методичні підходи до оцінки ризиків	9
1.3. Управління ризиками підприємницької діяльності	11
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПОЛІСНЯ БІО ТЕПЛО»	17
Висновки до розділу 2	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ	27
Висновки до розділу 3	33
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

Ризик в економічному і соціальному житті суспільства є однією з центральних характеристик. Ті чи інші фактори небезпеки і ризику спричиняють сильний вплив на будь-який економічний суб'єкт, тому що основою їх появи є відсутність визначеності, динамічність навколишнього середовища, з одного боку, і неповнота знань про навколишній світ – з іншого. Ризик з економічної точки зору являє собою невизначеність у можливості досягнення поставленої мети. Серед вітчизняних та зарубіжних дослідників питанням управління ризиками присвячені праці Азаренкова Т. М., Багієва М. Н., Бачкаї Т. Вітлінського В. В., Герасимчук Н. А., Грабового П. Г., Гранатурова В. М., Машина Н. І., Кабанова В. Г., Камінського А. Б., Карпенка Ю. М., Ковалю П. В., Кравченка В. А., Проценко О. О., Пузирьова П. В., Соломенко О. Є., Сулими М. В., Чуприна І. В. та інших. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується тенденціями до підвищення конкурентоспроможного вітчизняного виробництва, що вимагає подальших досліджень в цьому напрямі.

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних положень та методико-практичних засад рекомендацій управління ризиками підприємницької діяльності. Досягнення поставленої мети обумовлене вирішенням таких основних завдань: систематизувати теоретичні підходи управління ризиками підприємницької діяльності; виявити причинно-наслідкові засади існування ризиків підприємницьких структур; обґрунтувати напрями удосконалення системи мінімізації та страхування ризиків в умовах розвитку суспільного сектору; розробити механізм управління ризиками в підприємницькій діяльності.

Предметом дослідження є сукупність фінансових, організаційних, економічних та технічних відносин управління ризиками підприємницьких структур. **Об'єктом дослідження** є концептуальні та методико-прикладні засади управління ризиками підприємницьких структур України.

Теоретичною і методологічною базою дослідження були дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі ризикології. Досягнення мети та

завдань дослідження реалізовано за допомогою таких методів як системний, як механізм систематизації напрямів активізації потенціалу суб'єктів підприємницького середовища, метод експертних оцінок – як інструмент для визначення величини міри впливу ризику на ефективність господарської діяльності підприємств; теорії ігор – для прогнозування та моделювання зміни підприємницького середовища внаслідок запровадження заходів мінімізації негативного впливу ризику; статистичного аналізу – з метою узагальнення результатів дослідження. *Інформаційною базою* дослідження були праці зарубіжних та вітчизняних вчених, нормативно-правові акти за тематикою дослідження, статистичні дані, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів представляє авторські рекомендації у сфері диверсифікації підприємницької діяльності, формування партнерської мережі та запровадження організаційно-економічного механізму самозабезпечення суб'єкта господарювання.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні результати і висновки магістерської роботи доповідались на наукових конференціях у роботі Матеріали V Міжнародного науково-практичного форуму «Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій» (25 жовтня 2019 р.) на тему – «Концептуальні підходи до управління діяльністю підприємницьких структур»; Наукові читання – 2019 (збірник тез доповідей науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ економіки та агробізнесу) на тему – Управління ризиками як складова оптимізації організаційно-економічного механізму в агробізнесі; Збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення механізму публічного управління розвитком територій як пріоритет державної політики децентралізації» (28–29 листопада 2019 р.) на тему – Організаційно-економічний механізм управління ризиками підприємств.

Обсяг і структура магістерської роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел з 37 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 43 сторінках комп'ютерного тексту, містить 9 таблиць, 4 рисунки, 4 додатки.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Ризик в економічному і соціальному житті суспільства є однією з центральних характеристик, яка присутня постійно. Ті чи інші фактори небезпеки і ризику роблять сильний вплив на будь – який економічний суб'єкт, тому що основою їх появи є відсутність визначеності, динамічність навколишнього середовища, з одного боку, і неповнота знань про навколишній світ з іншого. Ризик з економічної точки зору є невизначеністю щодо досяжності мети.

В процесі здійснення підприємницької діяльності підприємцю доводиться багато ризикувати і приймати рішення в невизначеності. Для підвищення ефективності роботи підприємця йому необхідно вживати заходів щодо зниження і мінімізації ризику, а також розробляти тактику управління ризиком. Процес управління ризиком – це реалізація рішень в умовах оптимального (з точки зору прибутку) використання ризиків. Один з напрямків робіт з управління – це мінімізація ризиків. Екологічність виробництва – один з головних пріоритетів ТОВ «Полісся Біо Тепло». ТОВ «Полісся Біо Тепло» приділяє максимум уваги власним екологічним стандартам виробництва і впроваджує нові технології, що відповідають сучасним вимогам охорони навколишнього середовища. Фізична адреса господарства розташована в мальовничому місці на кордоні з лісом, тому весь високотехнологічний процес на підприємстві побудований таким чином, щоб не нашкодити природі. При будівництві заводу були збережені всі зелені насадження, включаючи лінію сорокарічних блакитних ялин.

Підприємство займає потенційно лідируюче місце в регіоні з поставки промислових газів, які відповідають сучасним і перспективним вимогам і очікуванням споживачів. Забезпечуючи зв'язок політики зі стратегією розвитку ТОВ «Полісся Біо Тепло», система менеджменту якості, впроваджена та діє на підприємстві і є спрямованою на постійне підвищення задоволення попиту клієнтів. Доходи підприємства є основним джерелом його функціонування. Фінансові доходи забезпечують його стабільний

розвиток. Модернізація виробництва впроваджується через використання новітнього обладнання, запровадження організаційних інновацій, формування позитивного іміджу підприємства. Система менеджменту якості ТОВ «Полісся Біо Тепло» ґрунтується на вимогах ISO 9001:2015. Розуміння суті діяльності підприємства, потреб та очікувань споживачів та партнерів є основою успішної діяльності товариства. Здатність забезпечувати високу якість продукції визначає спроможність задовольняти потреби споживачів. Формування якості продукції забезпечується всіма співробітниками господарства. Управління діяльністю і ресурсами ТОВ «Полісся Біо Тепло» здійснюється на основі ризик-орієнтованого процесного підходу. Постійна стратегія підвищення якості та вдосконалення виробничих процесів є основою успішної діяльності ТОВ «Полісся Біо Тепло». Управлінські рішення приймаються тільки на основі аналізу фактів, проводиться постійне підвищення майстерності та компетентності персоналу. Відносини з постачальниками формуються на взаємовигідній основі з дотриманням професійних стандартів. На підприємстві проводяться регулярний аналіз і перегляд положень політики розвитку. Підвищення ефективності та результативності процесів, а також зниження в них втрат і ризиків здійснюється шляхом розробки в кожному підрозділі цілей і програм з якості, вимірювання та аналізу показників якості процесів і продукції, поліпшення їх на основі сучасних методів менеджменту якості, а також впровадження методів ощадливого виробництва.

Діяльність зі стратегічного розвитку ТОВ «Полісся Біо Тепло» передбачає формування довгострокових виробничих стратегій, що уможлиблює реалізацію ефективних торгових планів. У умовах товариства проводять постійний моніторинг операторів ринку обладнання та комплектуючих для виробництва, ретельно підбирають і закуповують нові виробничі лінії. Продукція ТОВ «Полісся Біо Тепло» максимально задовольняє запити всіх партнерів і споживачів. Компанія завжди прагне врахувати індивідуальні побажання кожного клієнта в будь-якій країні. Результат такого

безперервного конструктивного діалогу-розширення асортименту і вдосконалення продукції та послуг сприяє стабільному зростанню продажів як компанії ТОВ «Полісся Біо Тепло», так і її партнерів. Управління товарними потоками і комунікації між фахівцями компанії і представниками замовника являє собою налагоджений механізм, що дозволяє максимально прискорити відвантаження продукції.

Аналіз фінансового стану ТОВ «Полісся Біо Тепло» дозволяє зробити висновок про те, що підприємство на даний час не є високорентабельним і ліквідним, не має достатньої кількості обігових коштів для погашення зобов'язань. Очевидно, потрібно уникати ризику укладення договору з нежиттєздатним у ділових відносинах контрагентом, ризику невиконання зобов'язань, неповернення кредиту тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов Г.Д, Иванова О.П, Тумин В. М. Управление рисками организации: Учеб. пособ. М.: НИЦ ИНФРА-М, 2015. 153 с.
2. Бартон Л., Шенкир Г., Уокер Л. «Комплексный подход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься». М.: Изд. дом Вильямс, 2003. 208 с.
3. Булавка, О. Г. Теоретико-методичні та організаційні основи розвитку сільських територій // Економіка АПК. 2016. № 6. С. 104–117.
4. Васильєв М. Л., Грабар Г. І., Молодецька С. В., Плотнікова М. Ф. Родова садиба: економіка, технології, комунікації, екологія: навч. посіб. Житомир: Рута, 2017. 272 с.
5. Васильєв М. Л., Плотнікова М. Ф. Перспективи розвитку сільських територій та Концепція «Родової садиби»: соціально-екологічний аспект // Вісник ЖНАЕУ. 2014. № 2. Т. 4. ч. II. С. 412–423.
6. Віссер Л. Продуктивність та система цінностей // Продуктивність. 2007. № 1. С. 12–16.
7. Гаєвська Л. М., Марченко О. І. Підприємницька діяльність: підручн.; Ірпінь: Ун-т ДФС Україна, 2019. 499 с.
8. Грищенко І. М. Підприємницький бізнес: підруч. для студентів ВНЗ. Київ : Грамота, 2016. 519 с.
9. Дідович І. І., Вайданич Т. В., Кульчицька Е. А. Ризик-менеджмент у сфері зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб.; Нац. лісотехн. ун-т України. Львів: Растр-7, 2017. 158 с.
10. Дюгованець О. М. Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі: курс лекцій; ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2015. 202 с.
11. Князь С. В., Яворська Н. П. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: організаційно-методичні аспекти: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2016. 103 с.
12. Кузьмак О. М. Ризик-менеджмент у банківській діяльності: теорія та практика: монограф. Тернопіль: Терно-граф, 2014. 307 с.

13. Кузьмін О. Є., Подольчак Н. Ю., Романенко М. О. Ризики діяльності персоналу підприємств: особливості управління та економічне оцінювання : монограф. Вінниця: Державна картографічна фабрика, 2012. 271 с.

14. Логвінова О. П. Ризик в інноваційній діяльності машинобудівного підприємства: сутність, методи оцінки та обмеження: монограф.; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ: Ноулідж, 2011. 203 с.

15. Майовець Є.Й. Аграрне підприємництво в трансформаційній економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.08.01. «Економічна теорія та історія економічної думки». Львів, 2007. 22 с.

16. Малік, М. Й., Забуранна, Л. В. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади // Економіка АПК. 2017. № 7. С. 5–14.

17. Месропян М. А. Методи управління ризиками в підприємницькій діяльності // Молодой ученый. 2016. №11. С. 849–851. URL: <https://moluch.ru/archive/115/31166/> (дата обращения: 17.01.2020).

18. Ковальський В. С., Захарова О. С., Примак І. С. Ризики в господарській діяльності: законодавство, судова практика. К.: Юрінком Інтер, 2011. 361 с.

19. Підприємництво в сучасних умовах розвитку України: наук.-практ. посіб. / Д.А. Антонюк [та ін.]; Запорізь. нац. ун-т. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. 409 с.

20. Підприємницька діяльність та економіка підприємства [Текст] : навч. посіб.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Б. Довбні. Дніпро: Ліра, 2016. 438 с.

21. Підприємницька діяльність та її оптимізація у виробничих структурах агробізнесу: монограф.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Ільчука М. М.); Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: НУБіП України, 2018. 398 с.

22. Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку: монографія. Ірпінь, 2019. 476 с.

23. Підприємництво і менеджмент: навч. посіб./ О. Є. Кузьмін [та ін.]; Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів: Растр-7, 2017. 194 с.

24. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручн./; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сотник, д-ра екон. наук, проф. Л. М. Таранюка. Суми: Університетська книга, 2018. 572 с.

25. Ризик-менеджмент у міжнародній туристичній діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кузьмін О. Є. [та ін.]. Л.: Растр-7, 2011. 139 с.

26. Ризики та перспективи розвитку України у період посткризового відновлення: монограф.; за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка; Нац. акад. наук України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування". К., 2012. 344 с.

27. Саблук, П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / доп. на Сьомих річних зборах Всеукр конгр. Вчених економістів-аграрників (Кив, 9–10 липня 2005 р.). К.: ННЦ «Ін-т аграр. екон.», 2005. 20 с.

28. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання: монограф.; Одес. нац. екон. ун-т. Одеса: Гуляєва В. М., 2017. 234 с.

29. Скидан О. Формирование конкурентоспособности АПК в рыночных условиях Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2008. Nr. 14 (3). P. 86–93.

30. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. К.: МАУП, 2000. 176 с.

31. Тодошук А. В., Подольчак Н. Ю. Підприємницькі митні ризики: особливості управління та аспекти регулювання: монограф. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2016. 151 с.

32. Шапкин, А. С., Шапкин В. А. Теория риска и моделирование рискованных ситуаций: Учеб. пособ. М.: Дашков и К, 2005. 179 с.

33. Юрлова Н. С., Скачок И. В. Управление рисками [Электронный ресурс] // КиберЛенинка (научная электронная библиотека). – 2014 / Вестник НГИЭИ. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-riskami>

34. Plotnikova M. Multifunctional development of territories: innovative approaches to management. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2016. Vol. 38. No. 3. P. 273–280.